روزنامه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی صبح ایران • صاحب امتیاز و مدیرمسئول: مهدی رحمانیان
نشانی: میدان فاطمی، خیابان بهرام مصیری، پلاک ۲۲ • تلفن: ۵۴ و ۸۸۹۳۶۲۷۰ • نمابر: ۸۸۹۲۵۴۶۷ • تلفن آگهی‌ها: ۸۶۰۳۶۱۱۹
تلفن امور مشترکین: ۸۸۹۰۳۵۴۸ • توزیع: شرکت‌پیام‌رسان سبز تلفن: ۶۶۲۸۷۳۴۴ • چاپ: صمیم تلفن: ۴۴۵۳۳۷۲۵
www.sharghdaily.ir
یکشنبه ۴ دی ۱۴۰۱ • ۱ جمادی‌الثانی ۱۴۴۴ • ۲۵ دسامبر ۲۰۲۲ • سال بیستم • شماره ۴۴۵۵ • ۱۲ صفحه
اذان ظهر تهران ۱۲:۰۴ • اذان مغرب ۱۷:۱۷
اذان صبح فردا ۵:۴۲ • طلوع آفتاب ۷:۱۲

روزنامه شرق

• بارش اولین برف زمستانی در تهران حال و هوای آلوده شهر را زمستانی کرد.
عکس: سیدمصطفی تهرانی/ تسنیم

دیالوگ روز

امتیاز نهایی - وودی آلن - ۲۰۰۵

جاناتان ریس میرز (کریس ویلتون): آدمی که میگه «من ترجیح میدم خوش‌شانس باشم تا اینکه خوب باشم» به‌طور واقعی زندگی رو فهمیده. مردم از روبه‌روشدن با این موضوع که بخش بزرگی از زندگی وابسته به شانس است، وحشت دارن. این ترسناکه که فکر کنی خیلی چیزها غیر قابل کنترله. در بازی (تنیس) لحظاتی هست که توپ می‌خوره به بالای تور و در کسری از ثانیه می‌تونه به جلو یا به عقب بیفته. با کمی خوش‌شانسی توپ میره جلو و شما برنده می‌شین؛ یا این اتفاق نمیفته و شما می‌بازین.

یاد

برای جلیل فتوحی‌نیا

در کوچه باد می‌آید

مجید برزگر

بر دَمِ دهکده مردی تنها،
کوله‌بارش بر دوش،
دست او بر در، می‌گوید با خود:
غم این خفته چند،
خواب در چشم ترم می‌شکند.
«نیما»

حالا باید روزهای اول زمستان باشد و برف می‌بارد بالاخره در تهران و روز دومی است که با جلیل خداحافظی کردیم.

در روز اول دی‌ماه او را به خاکِ سرد سپردیم. هوا سرد است. گمان کنم اولین برف امسال در شهر است که می‌دانیم دوام چندانی هم نخواهد یافت. خیلی چیزها این روزها دیگر دوام ندارند.

سینمای ایران اما وجودِ بادوامِ عزیزی را از دست داد. این روزهای تلخ که در بی‌شمار خبرِ اندوه محاصره شده‌ایم سینمای ایران در ماتم یکی از طراحان محجوب و مُصمم و مسلطش سیاه‌پوش شد.

جلیل فتوحی‌نیا در ۵۲سالگی و در اوج دوران حرفه‌ای‌اش بر اثر سرطان ما را ترک کرد. در این سینما کم متخصص و آدم کاربلد نداریم و جلیل یکی از آنها بود. اما همه‌چیز که تخصص نمی‌شود. برای ماندگاری دلایل دیگری هم لازم است و مهم‌ترینشان آن حضور ناب است که کنارِ کار، در دل همکاران می‌نشیند و جلیل آن را داشت.

ذاتی و بی‌تلاش و بی‌نمایش. مهربانی و وسعتش در کنار دانشش برای همه نزدیکانش شیرین بود و ستونی برای اتکا و اعتماد. همیشه برای کمک حاضر بود و از تخصص حرفه‌ای‌اش همیشه راهی برای کمک به نزدیکانش پیدا می‌کرد. اینکه چطور با امکان و ابزار و ایده‌ها زندگی را برای دیگران راحت‌تر کند. زندگی معمولی‌شان را.

جلیل فتوحی‌نیا فیلم‌ها و تئاترها و سریال‌های بسیاری را طراحی کرد. شاید دلیل کم‌کاری‌اش - نسبت به همکاران دیگرش در سینما- پروژه‌های بزرگی بود که کار می‌کرد. چند سریال بزرگ و طولانی از جمله «داستان یک شهر» و «مختارنامه» و همین «سلمان فارسی» که طراحشان بود. دست‌کم سینمای ایران برای پروژه‌های تاریخی و عظیمش یک هنرمندِ متخصص را از دست داد.

تعهدش به کارها اجازه نمی‌داد که در میانه کار پروژه دیگری را قبول کند. سال‌های مهاجرتش از ایران هم به دلایل خانوادگی و دخترش کمتر کار کرد. ۱۰ سالی ایران نبود تا آنکه برای یک پروژه سینمایی بین‌المللی به کار دعوت شد و به تهران برگشت. بعد از آن هم به پروژه سلمان فارسی دعوت شد که تا یک ماه قبل از رفتن ابدی‌اش همچنان متعهد کار می‌کرد. به همه اطرافیانش لذت دوستی را می‌داد و این کم‌کاری نیست. حقیقتا نمی‌دانم چرا همیشه آدم‌های خوب باید از یک چیزی رنج ببرند.

ابو طیب مُصعَبی جایی می‌گوید:
چرا عُمر طاووس و دراج کوته؟/ چرا مار و کرکس زیند در درازی؟/ چرا زیرکانند بس تنگ‌روزی؟/ چرا ابلهانند در بی‌نیازی؟

حالا باید روزهای اول زمستان باشد که ما را تنها می‌گذارد. کسی که به شکلِ حیرت‌انگیزی عاشق زندگی بود و لحظه‌لحظه‌اش را می‌زیست و گل‌ها را دوست داشت و رعنا را دوست داشت و آرام و کم‌حرف بود. به شکل خلوت خود بود و هیچ‌کس از دوستانش تصویر و خاطره‌ای تند و خارج از ادب از او به یاد ندارد و چه غبطه‌انگیز!

همیشه برای کمک آماده بود و عاشق حیوانات بود و نظمش زبانزد بود. این اواخر که سلول‌هایش همه درگیر شدند صدایش به شکلِ حُزن پریشان واقعیت بود. در یک کلام زندگی را بسیار دوست داشت و بلد بود چگونه لذت ببرد. اما به قول احمدرضا احمدی عزیزمان: تو هرچه برای ادامه زندگی دلایل محکم بیاوری، مرگ کور است و کر است. اما جای پای عاشقان در برف ماندنی است و آب نمی‌شود!

پیامدهای تعیین قرار تأمین نامناسب برای متهم

ابراهیم ایوبی
وکیل دادگستری

در پرونده‌های کیفری، پس از احضار متهم و تفهیم اتهام به او، بازپرس موظف است برای او قرار تأمین صادر کند. ماده ۲۱۷ قانون «آیین دادرسی کیفری» (مصوب ۱۳۹۲) موضوع را این‌گونه تعریف کرده است: «به‌منظور دسترسی به متهم و حضور به‌موقع وی، جلوگیری از فرار و مخفی‌شدن او و تضمین حقوق بزه‌دیده برای جبران ضرر و زیان وی، بازپرس پس از تفهیم اتهام و تحقیق لازم در صورت وجود دلایل کافی، یکی از قرارهای تأمین زیر را صادر می‌کند...» و در ادامه ۱۰ قرار را به ترتیب از خفیف به شدید فهرست می‌کند که از التزام به حضور با قول شرف و التزام به حضور با تعیین وجه التزام شروع و با قرار بازداشت موقت به پایان می‌رسد. در آیین دادرسی کیفری بر تناسب قرار صادرشده با شخصیت مجرم، اهمیت جرم و میزان مجازات تأکید شده است. در ماده ۲۵۰ همین قانون می‌خوانیم: «قرار تأمین و نظارت قضائی باید مستدل و موجه و با نوع و اهمیت جرم، شدت مجازات، ادله و اسباب اتهام، احتمال فرار یا مخفی‌شدن متهم و از بین رفتن آثار جرم، سابقه متهم، وضعیت روحی و جسمی، سن، جنس، شخصیت و حیثیت او متناسب باشد» و در تبصره به‌عنوان ضمانت اجرا محکومیت انتظامی درجه چهار به بالا برای بازپرسی که قرار تأمین نامناسب تعیین کرده باشد، پیش‌بینی شده است. بر اساس ماده ۱۳ قانون «نظارت بر رفتار قضات» (مصوب ۱۳۹۰)، مجازات درجه چهار شامل «کسر حقوق ماهانه تا یک‌سوم از شش ماه تا یک سال» می‌گردد.

اما در پرونده‌های رخدادهای اخیر مشاهده می‌شود این قواعد به درستی رعایت نشد. برای نمونه در مورد دو روزنامه‌نگار بازداشتی، خانم‌ها «نیلوفر حامدی» و «الهه محمدی»، بسیار سخت‌گیرانه عمل شده است. اول اینکه درباره اتهام واردشده (صرف‌نظر از مجرمانه‌بودن یا مجرمانه‌نبودن رفتار صورت‌گرفته) با توجه به عنصر مادی که فعالیت رسانه‌ای بوده و شغل هر دو نفر یعنی روزنامه‌نگاری، دادسرای فرهنگ و رسانه صلاحیت رسیدگی به موضوع را دارد. این دو فعال رسانه‌ای فاقد سوءپیشینه کیفری هستند، هر دو روزنامه‌نگاران خوش‌نام و موفقی بوده و فعال در رسانه‌های قانونی و شناسنامه‌دار داخلی‌اند. بدون شاکی خصوصی از بابت ضرر و زیان وارده و با توجه به انتشار مطالب مورد استناد قاضی، اساسا امکان از بین بردن آثار جرم ادعایی را ندارند. فرض کنیم این دو نفر تبهکاران حرفه‌ای و سابقه‌داری بودند که پس از انجام سرقت مسلحانه در حال فرار از مرزهای بین‌المللی بازداشت می‌شدند؛ بازپرس پرونده چه قراری جز بازداشت موقت صادر می‌کرد؟ آیا بین انتشار گزارش از سوی چهره‌ای فرهنگی و ارتکاب جنایت هیچ تفاوتی نیست؟

از مقام‌های قضائی، به‌ویژه دادستان کل کشور انتظار می‌رود در موضوع تناسب قرارهای تأمینی صادرشده از باب وظیفه «نظارت بر حسن اجرای قوانین» که در اصل صدوپنجاه‌وششم قانون اساسی پیش‌بینی شده است، ورود کنند. جدای از قانون آیین دادرسی کیفری، اصول دیگری از قانون اساسی درباره روزنامه‌نگاران رعایت نشده که باعث تأسف است؛ ازجمله اصل بیست‌وچهارم که «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند، مگر مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد...». در جرائم مطبوعاتی دادگاه صالح، دادگاه مطبوعات است که در اصل ۱۶۹ پیش‌بینی شده؛ «رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیئت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد». البته تا اینجای کار پرونده در دادسرای انقلاب اسلامی، غیرعلنی و بدون حضور هیئت منصفه پیش رفته است. انتشار اسامی متهمان به شکل رسمی نیز منجر به نقض اصل سی‌ونهم شد: «هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است».

در روزهای گذشته مقاماتی از قوای سه‌گانه رسانه‌های فارسی‌زبان مستقر در خارج از کشور را عامل اصلی تنش موجود و اوضاع متلاطم کشور معرفی کرده‌اند. نگاهی به پیشینه بسیاری از اعضای تحریریه تلویزیون‌های فارسی‌زبان نشان می‌دهد اکثرا دارای سابقه روزنامه‌نگاری در داخل کشور بوده‌اند که به دلیل توقیف نشریه یا برخورد قضائی، ناچار به ترک میهن برای ادامه فعالیت شده‌اند. فراهم‌کردن زمینه کار رسانه‌ای در داخل کشور که در بُعد حقوقی پایبندی به اصول قانون اساسی و مواد قانون آیین دادرسی کیفری است، مانع مهاجرت فعالان رسانه‌ای به خارج از کشور می‌شود.

یادداشت

دانش‌آموزان را قربانی آلودگی هوا نکنیم

حسین معافی
مدرس دانشگاه

دو هفته‌ای است که آلودگی هوا در شهرهای صنعتی و بزرگ به شدت افزایش پیدا کرده و شاخص آلودگی به حدی رسیده است که کمیته‌های اضطرار آلودگی هوا در استان‌ها مجبور به تعطیلی مدارس در برخی از این شهرها شده‌اند. اگرچه آموزش‌ها در مدارس در فضای شاد انجام می‌شود ولی تجربه سال‌های گذشته نشان داد که کیفیت آموزش در حد مطلوبی نیست و دانش‌آموزان خیلی آموزش‌های مجازی را جدی نمی‌گیرند و علاوه بر سهل‌انگاری و عدم تلاش در این‌گونه آموزش‌ها، آسیب‌های روحی، روانی و اعتیاد به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و بازی‌های رایانه‌ای، نمونه‌ای از مشکلاتی است که دوباره به سراغ دانش‌آموزان آمده و تربیت و آموزش را به بسترهای غیررسمی کشانده است. افت تحصیلی و کسب رفتار نامطلوب دانش‌آموزان از معایب آموزش‌های مجازی است که در تعطیلی مدارس و آموزش‌های غیرحضوری اتفاق می‌افتد. آسیب‌های روحی و روانی ناشی از فضای مجازی کمتر از آسیب‌های جسمی آلودگی هوا نیست، بلکه در برخی موارد بدتر نیز است که اگر روند تعطیلی‌ها ادامه پیدا کند، خسارات ناشی از این تعطیلی‌ها و آموزش‌های مجازی، جبران‌ناپذیر است.

با شروع فصل زمستان، سرما و سکون هوا در روزهای آینده و افزایش آلاینده‌های زیست‌محیطی در شهرهای صنعتی و بزرگ ادامه‌دار خواهد بود و نوید تعطیلی‌های بیشتری را می‌دهد. این تعطیلی‌ها دانش‌آموزان را از تلاش جدی برای یادگیری و آموزش دور می‌کند و همان آسیب‌های گذشته در همه حوزه‌ها دوباره تکرار می‌شوند و این امر مطلوب خانواده‌ها، مدارس و سیستم آموزش کشور نیست. قرار بود مدارس آخرین جایی باشند که تعطیل می‌شوند، ولی در آلودگی هوای شهرها و مراکز صنعتی، مدارس بی‌دفاع و دانش‌آموزان بی‌پناه قربانی آلودگی هوا می‌شوند.

آمار دانش‌آموزانی که در دو ساله کرونا و به علت سختی و نبود ابزار و گوشی‌های هوشمند و زیرساخت‌های لازم آموزش مجازی، ترک تحصیل کردند یا از حضور در مدرسه و کلاس درس بازمانده‌اند، آن‌قدر بالا رفته که باید فکر اساسی برای این موضوع مهم شود. اگر مواجهه‌ای نزدیک با دانش‌آموزان مدارس عادی دولتی پساکرونا داشته باشیم عمق فاجعه افت تحصیلی دانش‌آموزان برایمان ملموس‌تر خواهد بود. گزارش‌ها نشان می‌دهد که برخی از دانش‌آموزان و حتی دانشجویان که آموزش‌های مجازی را تجربه کرده‌اند، در نوشتن املای صحیح برخی کلمات و درک مفاهیم مشکل دارند درحالی‌که درک و یادگیری موضوعات علمی و مفاهیم انتزاعی جای خود دارد.

درخواست جدی مردم و خانواده‌ها از مسئولان، پیگیری کاهش آلاینده‌ها در سطح شهرهای بزرگ و صنعتی است که متأسفانه تاکنون اقدامات عملیاتی صورت نگرفته است. اما خواسته دیگر مردم، اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس از مسئولین آموزش و پرورش حضور نماینده‌ای قوی در کمیته اضطرار آلودگی هوای استان‌هاست تا از اهداف آموزش و پرورش در این کمیته دفاع کند و خیلی به راحتی تن به تعطیلی مدارس ندهند.

«قاطبه دانش‌آموزان و اولیای آنان در رؤیای مجازی‌شدن امتحانات دی‌ماه و تکرار همان وضعیت قبول‌شدن پفکی و حبابی در دوران کرونا به استقبال کلاس‌های غیرحضوری می‌روند!».

با توجه به اینکه دی ماه فصل امتحانات مدارس در دوره اول و دوم متوسطه است، دانش‌آموزان فقط برای آزمون در مدرسه حاضر می‌شوند. درخواست بعدی این است که حداقل در فصل امتحانات مدارس متوسطه اول و دوم در صورت افزایش آلاینده‌ها، تعطیل نشوند؛ زیرا تعطیلی در روزهای آزمون باعث به تعویق افتادن و طولانی‌شدن فصل امتحانات می‌شود که هم اضطراب و استرس دانش‌آموزان و خانواده‌ها را افزایش می‌دهد و هم از زمان‌های لازم برای آموزش در مدارس کاسته می‌شود که تبعات خود را به دنبال دارد. دانش‌آموزان در روزهای آزمون به واسطه تعطیل‌بودن کلاس‌های درس، زمان کمی در مدرسه سپری می‌کنند و می‌توانند با زدن ماسک خود را از آلودگی هوا مصون دارند.

در روز ۳۰ آذرماه وزیر آموزش و پرورش اعلام می‌کند که تعطیلی مدارس در اکثر موارد نتیجه‌ای ندارد؛ بنابراین هفته آینده مدارس تعطیل نیستند. مدارس باید در موارد نادر و خیلی حاد تعطیل شوند.

همسایه‌خوانی

به احترام قرآن، حق نگیرید از زنان

خبرگزاری‌های جهان روز گذشته نیز از ادامه اعتراضات زنان افغانستان علیه حکم جدید طالبان خبر داده‌اند.

زنان هرات دیروز در اعتراض به بستن دانشگاه‌ها به خیابان آمدند و علیه این سیاست شعار دادند. تصاویر منتشرشده از این اعتراضات نشان می‌دهد طالبان با استفاده از ماشین آب‌پاش تلاش می‌کنند گردهمایی زنان هرات را متفرق کنند.

زنان تظاهرات‌کننده شعارهای متعددی را سر می‌دهند؛ ازجمله شعار «به احترام قرآن، حق نگیرید از زنان»، «یا همه یا هیچ‌کس» و «تحصیل حق ماست».

پیش از این طالبان بیشتر کلاس‌ها و رشته‌های درسی را در دانشگاه‌ها به صورت زنانه و مردانه برگزار می‌کرد، اما اکنون فرمان حذف و ممنوعیت آموزش دختران را صادر کرده است. یک دانشجوی زن در کابل به بی‌بی‌سی گفت: «به ما اعلام شد هیچ زنی نمی‌تواند به هیچ ارگان و هیچ دانشگاهی وارد شود. در کل می‌توانیم بگوییم تمام مراکز آموزشی خصوصی و دولتی بر روی دختران بسته هستند. حتی مدارس دینی روی دختران بسته شده‌اند. حتی کورس‌های آموزش خیاطی هم بسته شده‌اند».

همچنین در این چند روز هشتگ «تحصیل برای همه یا هیچ‌کس» در شبکه‌های اجتماعی بسیار استفاده شده است. دانشجویان پسر نیز در دانشکده‌های مختلف به این دستور واکنش نشان داده‌اند و اعتراض کرده‌اند یا کلاس‌های درس را به اعتراض ترک کرده‌اند. حتی تصاویری از ترک جلسات امتحان دانشجویان پزشکی منتشر شد.

دانشجویان دانشکده‌های علوم پزشکی در قندهار و علوم کامپیوتر پلی‌تکنیک کابل در حمایت از دانشجویان زن، اعلام کردند در کلاس‌های درس خود تا تغییر تصمیم طالبان حاضر نمی‌شوند.

روز گذشته نیز ۶۰ استاد دانشگاه‌های عمدتا دولتی در اعتراض به محرومیت دانشجویان زن از سمت خود استعفا داده‌اند.

در این میان، نهادهای جهانی فقط نظاره‌گر هستند و در قبال این شرایط هیچ واکنشی نشان نمی‌دهند. حتی توماس وست، نماینده ویژه آمریکا برای افغانستان، فقط یک توییت زده و در آن نوشته است «تمام جهان شاهد وحدت افغانستان در مخالفت با یک تصمیم زیانبار و غیرقابل‌دفاع است. دانشجویان شانه به شانه خواهرانشان، استعفا، اعتراض و مخالفت می‌کنند. از طالبان می‌خواهیم به صدای مردم خود گوش دهند. هنوز دیر نشده است. دانشجویان پسر در برخی دانشگاه‌ها به رسم اعتراض از کلاس‌های درس و امتحان خارج شده‌اند و اعلام کرده‌اند تا بازگشت هم‌کلاسی‌های دختر، حاضر نیستند به کلاس‌های خود برگردند».

آمارخوانی

ماهی یک میلیون تماشاگر سینما

ایسنا: آمار کل مخاطبان سینمای ایران در طول ۹ ماه گذشته در حالی از ۱۰ میلیون نفر گذر کرده که برخی سینماها در نبود اکران فیلم‌های جدید و جذاب درصدد نمایش فیلم‌های نوستالژیک و مفرح هستند.

افزایش سوختگی جدی

ایرنا: سالانه ۳۰ هزار نفر سوختگی‌های جدی دارند که مجبور به بستری در بیمارستان‌ها می‌شوند که حدود سه هزار نفر آنها جان خود را از دست می‌دهند. از ۲۷ هزار نفر باقی‌مانده هنگام ترخیص حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد افراد دچار درجات مختلف ازکارافتادگی می‌شوند. یک تخت استاندارد درمان سوختگی در کشور وجود ندارد.

۳۷ میلیون ابتلا به کرونا

یورونیوز: بلومبرگ طبق برآوردهای مقامات ارشد حوزه بهداشت چین نوشت که نزدیک به ۳۷ میلیون نفر در این کشور احتمالا در این هفته تنها در یک روز به کووید۱۹ مبتلا شده‌اند. کارشناسان ماه‌های سختی را برای این کشور یک‌میلیارد و ۴۰۰ میلیون نفری پیش‌بینی می‌کنند. آمار فوتی‌های کرونا در چند کشور از جمله آمریکا، فرانسه و آلمان سه رقمی شد! در یک شبانه‌روز، مجموع تعداد جان‌باختگان کرونا در جهان هزارو ۵۷۰ نفر اعلام شده است.

بالاترین و پایین‌ترین تورم

طبق گزارش اتاق بازرگانی برآوردهای تورمی صورت‌گرفته در ماه اکتبر سال ۲۰۲۲ نشان می‌دهد که آرژانتین با ثبت تورم ۸۸درصدی بدترین عملکرد را در میان کشورهای منتخب داشته و پس از آن ترکیه با ۸۵.۵ درصد در رتبه دوم بوده است. ایران در این مدت بر اساس آمارهای مهر ماه تورم نقطه به نقطه ۴۸درصدی داشته و در رده سوم قرار گرفته است. پاکستان با ۲۶، لهستان با ۱۷ و روسیه، شیلی و ازبکستان نیز با تورم ۱۲ درصدی در رده‌های بعدی قرار دارند. در میان کشورهایی که کمترین تورم را دارند چین با ۲.۱ درصد در صدر قرار گرفته و پس از آن عمان با ۲.۴، عربستان سعودی با سه، عراق با ۴.۲ و قطر با پنج درصد قرار گرفته‌اند.

منابع سوخت

ایلنا: شرکت پالایش و پخش فراورده‌های نفتی اعلام کرد در زمستان امسال روزانه ۱.۲ میلیون لیتر کسری بنزین ایجاد شده است. انجمن سیمان خبر داد گاز بیشتر از ۵۰ کارخانه قطع و برق برخی از کارخانه‌ها جیره‌بندی شده است.